

Forslag til lov om ændringer i forsorgslovens § 257 vedrørende talelidende.

Fremsat den 10. marts 1954 af *socialministeren*.

§ 1.

I lov om offentlig forsorg, jfr. bekendtgørelse nr. 475 af 31. august 1946 foretages følgende ændringer:

§ 257 affattes således:

„Socialministeren bemyndiges til at fastsætte regler for, i hvilket omfang offentlige myndigheder, læger, lærere eller andre, der i deres virksomhed kommer i forbindelse med talelidende, skal indberette tilfælde af talelidelse til et statsinstitut for talelidende. Reglerne om indberetning fra læger og lærere fastsættes efter forhandling henholdsvis med indenrigsministeren og undervisningsministeren.

Staten afholder udgifterne ved behandling

af talelidende, der foregår udenfor et statsinstitut for talelidende, når sådan behandling sker efter henvisning fra vedkommende institut.

Socialministeren fastsætter de nærmere bestemmelser om gennemførelsen af den i stk. 2 nævnte behandling, for så vidt angår børn i skolealderen efter forhandling med undervisningsministeren.

De i stk. 1—3 fastsatte regler finder tilsvarende anvendelse på sværere tilfælde af ordblindhed og læsesvaghed.“

§ 2.

Denne lov træder i kraft den 1. oktober 1954.

Bemærkninger til lovforslaget.

Den 12. maj 1949 nedsatte socialministeren en kommission med den opgave nærmere at overveje eventuelle ændringer i forsorgen for talelidende i henhold til forsorgsloven.

I februar måned 1954 har kommissionen til socialministeren afgivet betænkning vedrørende omorganisation af forsorgen for talelidende samt ordblinde og andre læsesvage. Kommissionen har endvidere udarbejdet nærværende lovforslag med bemærkninger, som socialministeriet har kunnet tiltræde.

I henhold til forsorgslovens § 69, jfr. § 66, afholder staten direkte og endeligt udgifterne ved behandling for talelidende på statens institut for talelidende i Hellerup eller på instituttets afdeling i Århus. *Selve undervisningen* er i alle tilfælde gratis uanset trang. For opholdet (kost og logi) på instituttet betales der en nærmere fastsat takst. Kan pågældende — eventuelt forsørgeren — ikke udrede hele betalingen, fastsætter vedkommende

sociale udvalg, hvor stort et bidrag der skal betales, jfr. § 69, stk. 3. Foregår behandlingen *udenfor* statens institut for talelidende ved privat praktiserende talelærer efter henvisning fra instituttet, afholdes udgifterne til selve undervisningen af vedkommende kommune i henhold til forsorgslovens § 257, stk. 2, og kun i trangstilfælde.

Reglerne om hjælp efter forsorgsloven til talelidende finder anvendelse, når talelidelsen er af en så alvorlig art, at den pågældende er eller må befrygtes at blive væsentlig indskrænket i sin erhvervs-evne, og *kun*, for så vidt den talelidende ikke kan få behandling med støtte af invalideforsikringsfondens midler i henhold til folkeforsikringslovens § 60, jfr. forsorgslovens § 257, stk. 3, eller gennem skolevæsenets undervisning, jfr. herved undervisningsministeriets cirkulære af 26. juni 1943 angående gennemførelsen af de i folkeskoleloven af 18. maj 1937, § 2, stk. 5, givne bestemmelser om ind-

retning af særundervisning af børn, der ikke kan følge den almindelige undervisning.

Forsorgslovens regler om talelidende anvendes analogt på sværere tilfælde af *ordblindhed* og *læsesvagthed*, for så vidt undervisningen ikke kan gives i form af den ovennævnte særundervisning i skolerne eller eventuelt på kursus oprettet i henhold til aftenskoleloven, hvortil dog kræves, at der kan samles mindst 10 på et hold.

Behandlingen for talelidelser i henhold til reglerne i forsorgsloven foregår aldeles overvejende på statens institut for talelidende; således blev i finansårene 1950—51, 1951—52 og 1952—53 henholdsvis 745, 817 og 871 patienter behandlet på taleinstituttets to afdelinger, medens instituttet til behandling hos privat praktiserende talelærere eller ordblindelærere i henhold til forsorgslovens § 257, stk. 2, i 1950 henviste 150 patienter, 1951 272 patienter og i 1952 283 patienter. I de samme år var antallet af patienter, som på grund af pladsmangel ikke har kunnet modtages på instituttet, pr. 1. april 1950 820, pr. 1. april 1951 1098, pr. 1. april 1952 1163 og pr. 1. oktober 1953 1204. Ventetiden er ofte 2 år eller mere, hvilket er særlig uheldigt, da talelidelser, som får tid til at sætte sig fast, erfaringsmæssigt ofte kræver længere og derfor mere kostbar behandling.

Kommissionen mener, at et effektivt middel til at bringe ventetiden ud af verden vil være en større decentralisering af talelidendeforsorgen, der tillige vil være billigere sammenlignet med forsorg på taleinstitut. Man stiller imod, at der som almindelig regel fremtidig på de to fuldt selvstændige taleinstitutter i Hellerup og Århus, som forudsættes efter lovforslaget, jfr. de særlige bemærkninger til § 1, alene behandles talelidende med milieuskader eller sværere adfærdsforstyrrelser, horstumme patienter, løbe- og ganespaltepatienter, der skal opereres eller behandles med protese, patienter med meget svære talelidelser samt patienter med talelidelser, som må nærmere diagnosticeres af taleinstitutternes forskellige specialister, talelærere, læger og psykolog.

For at kunne gennemføre ambulantly behandling uden for taleinstitut i videre omfang er det en forudsætning, at der ved en ændring af forsorgslovens § 257, stk. 2, gennemføres ensartede betalingsregler for behandling af patienterne, således at staten fra kommunerne overtager *udgifterne til undervisning af talelidende og sværere tilfælde af ordblindhed og læsesvagthed iøvrigt*, når undervisningen gives af privat praktiserende talelærere eller ordblindelærere efter henvisning fra taleinstitut, og at selve undervisningen for disse patienter ligesom for patienterne

på statens institut for talelidende bliver gratis uanset trang.

Den gældende ordning virker vilkårlig derved, at patienter, der ikke er bosat i nærheden af statens institut for talelidende i Hellerup eller afdelingen i Århus, ofte kommer til at betale for selve undervisningen helt eller delvis, afhængigt af den enkelte kommunes trangsbedømmelse, ligesom der fremkommer en urimelig forskelsbehandling af skolebørn og ikke mindst de ordblinde og læsesvage, alt eftersom vedkommende kommune har etableret særundervisning for børnene efter reglerne i undervisningsministeriets cirkulære af 26. juni 1943 (uden udgift for forældrene), eller om de må behandles hos privat praktiserende lærere, fordi der ikke er gennemført særundervisning i vedkommende skole.

Til støtte for, at staten overtager udgifterne ved ambulantly behandling, taler iøvrigt, at det er staten, der aflastes for udgifter ved, at talelidendeforsorgen søges lagt ud fra taleinstitutterne. En tilsvarende ordning er også ved lov nr. 21 af 27. januar 1950 om foranstaltninger vedrørende døve og tunghøre indført for et beslægtet område, nemlig for den undervisning, der af de stedlige aflæselærere gives voksne tunghøre i mundaflesning og i brugen af høreapparater.

Efter forslaget kommer staten — i hvert fald indtil særundervisningen i folkeskolen er trængt igennem — til at afholde udgifterne ved behandlingen af et betydeligt antal skolebørn. For at imødegå faren for, at kommunernes interesse i at etablere særundervisning i skolerne derved svækkes, vil socialministeriet i samarbejde med undervisningsministeriet drage omsorg for, at det i hvert enkelt tilfælde, når der søges om støtte efter forsorgsloven til behandling af børn, undersøges, om det ikke er muligt i stedet at få uddannet en af vedkommende kommunes lærere til at varetage særundervisningen.

Bestemmelsen i lovforslaget om statens overtagelse af *udgifterne* ved ambulantly behandling udenfor taleinstitut antages det første år efter nyordningen at ville medføre en merudgift for staten på ca. 700 000 kr. incl. patienternes nødvendige rejseudgifter og udgifter til tilsynet med undervisningen. Der er herved regnet med 300 patienter svarende til det antal, som for tiden behandles udenfor institut, og derudover — ekstraordinært — med 400 af de på instituttets venteliste opførte patienter.

De påkrævede engangsudgifter til forbedring af institutternes lokaleforhold m. v. kan ikke beregnes, idet udgifterne til byggeforanstaltninger vil af-

F. t. l. om ændr. i forsorgslovens § 257 vedr. talelidende.

hænge af de erfaringer, der indhøstes under nyordningen, og de foreliggende praktiske muligheder med hensyn til fremskaffelse af egnede lokaler.

Om de nærmere bestemmelser i forsorgslovens § 257 i den foreslåede nye affattelse bemærkes følgende:

Til stk. 1. Efter den nugældende bestemmelse i forsorgslovens § 257, stk. 1, drager det sociale udvalg i trangstilfælde, når det modtager henvendelse om at tage sig af en talelidende, omsorg for, at det ved lægeundersøgelse afgøres, om pågældende tiltrænger behandling for lidelsen, og skal i så fald foretage henvendelse til statens institut for talelidende.

Udover denne indberetningsregel findes i § 63, stk. 1 og 2, i lov om folkeforsikring, jfr. bekendtgørelse nr. 218 af 11. juli 1953, regler om indberetning til invalideforsikringsretten fra læger og skoler af personer med lidelser, der skønnes at have medført eller ville medføre en væsentlig og ikke blot forbigående nedsættelse af erhvervsevnen.

Da statens institutter for talelidende efter lovforslaget i endnu højere grad end nu bliver det centrale led i talebehandlingen, er det nødvendigt, at indberetningerne *sammles* hos taleinstitutterne; endvidere må indberetningsvæsenet tilrettelægges tilstrækkeligt smidigt efter de skiftende tiders behov, så man til enhver tid kan drage nytte af de myndigheder og enkeltpersoner, der under deres arbejde kommer i forbindelse med talelidende, og derved skabe mulighed for den tidligste og mest effektive behandling af talelidelserne. F. eks. har det nu vist sig, at en række talelidelser effektivt kan behandles, medens børnene er små og under deres ophold i børnehave, og kommissionen har derfor foreslået indberetningspligt for børnehavedere.

Den nuværende bestemmelse i § 257, stk. 1, der ud fra disse synspunkter er for snæver, foreslås derfor erstattet af en bemyndigelse for socialministeren til at fastsætte reglerne for indberetning af talelidelser til statens institutter for talelidende efter forudgående forhandling med henholdsvis indenrigsministeren og undervisningsministeren for så vidt angår indberetninger fra sundhedsvæsenets og skolevæsenets område.

Samtidigt foreslås den nuværende bestemmelse i forsorgslovens § 257, stk. 3, hvorefter det sociale udvalg, forinden det træder til, skal have indhentet en udtalelse fra invalideforsikringsretten, ophævet, da retten ifølge praksis kun yder hjælp for ganske få grupper af talelidende. Statens institutter for talelidende vil fremtidig for invalideforsikrings-

retten forelægge sådanne tilfælde, der falder ind under gruppen af talelidelser, hvor retten ifølge praksis betaler for behandlingen.

Til stk. 2. Bestemmelsen omfatter *alene* udgifterne i anledning af undervisning af talelidende udenfor et statsinstitut for talelidende. I tilfælde af ophold på taleinstitut gælder som hidtil de almindelige regler i forsorgslovens §§ 66 og 69. Det samme gælder med hensyn til udgifter ved indkvartering udenfor taleinstitut i forbindelse med ambulante behandling, hvor sådan indkvartering undtagelsesvis måtte være påkrævet. I så fald anvendes forsorgslovens regler om kontrolleret familiepleje.

For at undgå at patienter, der bor længere fra behandlingsstedet, bliver ugunstigt stillet, og i betragtning af at staten aflastes for udgifter gennem den udvidede ambulante behandling, foreslås det, at staten også dækker udgifterne til nødvendig befordring til og fra undervisningsstedet efter samme regler som selve undervisningsudgiften. Heraf følger, at de patienter, der behandles *ambulant på et taleinstitut*, eller som indkaldes af vedkommende institut til kontrol med en tidligere iværksat talebehandling, herunder protesebehandling og tandregulering i forbindelse hermed — i modsætning til nu — fremtidig også bør have nødvendige befordringsudgifter dækket af staten uden hensyn til trang.

Til stk. 3. Statens overtagelse af udgifterne ved den ambulante talebehandling forudsætter navnlig, at der af socialministeriet fastsættes nærmere bestemmelser om kontrollen og tilsynet med denne behandling. Tilsynet forudsættes at ligge hos statens institut for talelidende. Bl. a. for at tilsynet skal kunne vedligeholde direkte kontakt med talelærerne, og disse omvendt skal have nem adgang til at opnå forbindelse med et taleinstitut, er det nødvendigt, at den nuværende ordning med et hovedinstitut i Hellerup med en underafdeling i Århus ændres således, at der fremtidig bliver *fuldt selvstændige institutter* med hvert sit opland.

Nyordningen forudsætter tillige, at der i overensstemmelse med de af kommissionen stillede forslag fastsættes nye regler for uddannelse af talelærere med det formål at gøre uddannelsen mere effektiv og at stimulere tilgangen af talelærere derved, at staten afholder udgifterne ved *selve undervisningen*.

Ved gennemførelsen af nyordningen for så vidt angår børn i skolealderen foreslås det, at socialministeriet forinden forhandler med undervisningsministeriet, idet man her bevæger sig i et grænseområde mellem de to ministerier, hvor social-

ministeriet, indtil folkeskolens taleundervisning er fuldt gennemført, som særforborg i henhold til forsorgsloven må drage omsorg for sådan undervisning.

Til stk. 4. Bestemmelsen lovfæster den hidtidige praksis, hvorefter forsorgslovens regler om talelidende er anvendt analogt på sværere tilfælde af ordblindhed og læsesvaghed iøvrigt. For at undervisning med støtte efter forsorgslovens regler kan etableres, kræves det herefter, at et statsinstitut for talelidende har skønnet, at tilfældet er svært, og har henvist den pågældende til behandling. Med hensyn til hvilke grupper, der falder ind under bestemmelsen, har kommissionen fremsat nogle vej-

ledende synspunkter. Når det drejer sig om yngre skolebørn, kan læsesvaghed i almindelighed betragtes som svær, når barnet til trods for normal intelligens ikke kan læse en let tekst efter 3 års skolegang. Med hensyn til ældre skolebørn vil læsesvaghed i så svær grad, at der er grund til at sætte ind med hjælp efter forsorgslovens regler, foreligge, dersom barnets læsefærdighed er så ringe, at det af denne grund ikke kan klare sig i skolen. For de voksnes vedkommende må hovedvægten lægges på, om den pågældende faktisk læser væsentligt dårligere, end man kunne vente i betragtning af hans intelligens og milieu, og om den ringe læsefærdighed lægger hindringer i vejen for den pågældendes erhverv.